

ОТГОВОРЪТ НА АЛЕКСИЙ I КОМНИН НА СЕЛДЖУКСКАТА ЗАПЛАХА

Месут Р. Али

THE RESPONSE OF ALEXIOS I KOMNENUS AGAINST THE SELJUK THREAT

Mesut R. Ali

Abstract: *With the defeat at Mantzikert in 1071 The Byzantine Empire fell into the turbulence of political chaos and crisis. This allows the Seljuk Turks to develop their expansion to the shores of the sea of Marmara and its Straits. The new lord in Constantinople Alexios I Komnenus must respond to the Seljuk threat and try to recover the seized land. The advent of the Normans on the Adriatic coast and the invasion of the Pechenegs slowed down this endeavour in time. Subsequently, with neutralization of the danger coming from the Balkans and with the help of the armies of The First Crusade, he managed to release substantial territories in the Aegean and the Black Sea coast of Asia Minor. The Emperor himself did not spare forces and resources for the realization of the Byzantine Reconquista on the peninsula. Taking advantage of the millennial experience of Byzantine diplomacy and military-political doctrine, he succeeded in gaining dominance over the nomadic conquerors. The emergence of The Crusading States in the Middle East and the confrontation with them, as well as the limited internal resources, stopped the winning move of Alexios I's Reconquista.*

Keywords: *Alexios I Komnenus, Seljuks, The First Crusade, Kilij Arslan I, crusaders, Rho-maioi.*

Поражението при Манцикерт през 1071 г. е едно от най-тежките в историята на Византийската империя, но последиците от нея не биха били съкрушителни, ако империята не беше попаднала в турбуленциите на политическия хаос и криза, предизвикани от борбата за върховната власт в Константинопол. Парализираното управление не е в състояние да вземе адекватни мерки за организиране на защитата на Мала Азия и селджуките в своята експанзия на полуострова достигат до най-западните ѝ краища. Константинопол получава възможност да отговори по някакъв начин на селджукската опасност, едва след възкачването на трона на Алексий I Комнин през 1081 г., който успява да стабилизира централната власт.

Като цяло проблемът не е непознат на византийските среди. Мнозина учени, сред които Острогорски (Острогорски 2012), Рънсман (Runciman

1980), Василиев (**Васильев**), Кайен (**Cahen 2012**), Врионис (**Vryonis 1971**), Шейне (**Cheyne 2006**) и др. са му отделяли необходимото внимание. Разбира се и изворовата база в лицето основно на „Алексиада“ на Ана Комнина, позволява възстановяването на драматичните събития, свързани с борбата на император Алексей I Комнин със селджуките. В тази връзка не са за пренебрегване и хрониките на Матей Едески, Михаил Сирийски, Ибну'л Адим, Ибну'л Есир и др.

Богатството от трудове и извори дават възможност за един по-задълбочен анализ на проблема, с цел да се обърне по-детайлно внимание на военните и политически ходове, военно-отбранителните мерки и дипломатическите прийоми, чрез които Алексей I реагира на новото статукво в Мала Азия, наложено от селджуките.

Още с възкачването си на престола през 1081 г. новият господар на Константинопол трябва да се справя с екзистенциални проблеми, застрашаващи целостта и съществуването на Византийската империя. Отворили вратите на Анатолия с победата си при Манцикерт, селджуките достигат до азиатските брегове на Мраморно море и Босфора и около 1077 г. Сюлейман ибн Кутлумуш (известен и като Сюлейман Шах), представител на династията на Великите селджуки, основава държава с център Никея. Останала в историята и като „Румски“ султанат, тя даже изгражда митнически пунктове на проливите, чрез които събира такси от преминаващите търговски кораби (**Runciman 1980, 40; Ayonu 2014, 73**).

Отвоюването на Мала Азия от селджуките става особено важна задача за империята, тъй като тя е главната база на нейното военно, политическо и стопанско могъщество и геополитически център на земите ѝ. Императорът ги изтласква от крайбрежията¹, но е принуден, от неблагоприятните обстоятелства, свързани с нашествието на печенезите и особено завземането на Драч от италианските нормани на Роберт Гискар, да сключи мирен договор със Сюлейман шах, признавайки окупираните земи за заселнически и създавайки илюзията, че завоевателите всъщност са федерати на империята (**Острогорски 2012, 460**). В действителност мирът от 1082 г. установява границата между двете държави по р. Дракон, като задължава султана да подпомага императора с военни подразделения, а втория – да плаща ежегоден данък (**Анна Комнина 1965, 82; Тъпкова-Заимова, Димитров, Павлов 2011, 150**).

Едва след смъртта на основателя на султаната Сюлейман шах пред стениите на Антиохия (**Ufali Mateus 2000, 168 – 169; Ibnu'l – Adim 1982, 35; Ibnu'l**

---

¹ Според Ана Комнина Алексей I противодейства в началото на своето управление на окупацията на проливите и на азиатското крайбрежие на Мраморно море с нощни нападения на малки отряди с подбрани платени воители над селджукските поселения, които макар и ограничени по обхват имат ефект и окупаторите са принудени да се оттеглят от въпросните земи (**Анна Комнина 1965, 81**).

Esir 1991, 135) Алексий I Комнин получава възможност за провеждане на по-агресивна политика срещу селджуките. Появилият се властови вакуум в младата държава детерминират центробежни тенденции, водещи до фрагментацията и на отделни малки бейлици враждуващи помежду си като под контрола на отслабената централна власт в Никея остава силно редуцирана територия, включваща само столицата и хинтерланда ѝ, като управлението е поето от наместника на покойния султан по време на неговия злополучен антиохийски поход – емир Ебу'л Касим².

Именно той пръв нарушава мирния договор, възползвайки се от заетостта на императора с норманите. С цел да разшири границите на държавата си за сметка на Византия, организира постоянни военни набези, достигащи отново до бреговете на Мраморно море и Босфора. В отговор на селджукската провокация Алексий I изпраща войскови подразделения, с които ги изтласква от крайбрежните райони и принуждава Ебу'л Касим да моли за мир (**Ayonu 2014**, 78). Емирът протака мирните преговори и императорът не без основание подозира първия в кроене на тайни планове. Изпратена е силна сухопътна войска начело с великия примикюр Татикий срещу Никея, която разбива войските на емира пред стените на града, а флотата командвана от Мануил Вутимит унищожава в залива Хиос строящите се все още кораби на бъдещия селджукски флот (**Анна Комнина 1965**, 117)³.

Загубите за Ебу'л Касим са значителни, но не това е причината той да търси сближаване с Византия. Великоселджукският султан Мелик шах изпраща наказателна военна експедиция към Мала Азия начело с емир Порсук, за да подчини непокорните владетели на „Румския“ султанат и по-малките бейлици и това предизвиква огромна тревога не само в двора на емира, но и в Константинопол. За Византия попадането на малоазийските селджуки под властта на Великия Селджукски султанат означава на източните граници да се появи много по-силен съсед и така да се сложи край на идеята за възстановяване на ромейската власт над полуострова (**Ayonu 2014**, 80 – 81). В „Алексиада“ Ана Комнина съобщава как баща ѝ по стара „римска традиция“ решава да помогне на по-слабия от враговете на империята, не с цел да увеличи неговата сила, а за да може той да отрази по-силния, като същевременно се изтощат взаимно и станат лесна жертва за ромеите (**Анна Комнина 1965**, 118 – 119).

С тази цел Алексий I предлага на Ебу'л Касим приятелството и помощта си и го кани на официално посещение в Константинопол. Изпаднал в безиз-

---

² Наследниците и съпругата на покойния султан принцовете Кълъдж Арслан и Кулан Арслан са отведени като пленници в Исфахан от Мелик шах след злополучната за баща им битка при Антиохия (**Uremis 2005**, 59).

³ Вероятно за това бави преговорите и никейският емир, изчаквайки построяването на флотата, чрез която ще може да провежда морски военни операции и даже да застраши столицата.

ходица той приема и заминава за византийската столица за подписването на съюзен договор. Приет е с владетелски почести като постоянно е обсипван с пари и ценни дарове, всеки ден се организират угощения и надбягвания с колесници на Хиподрума, посещения на бани и други забавления (**Turan 2014**, 114–115).

Целта на това гостоприемство става ясна по-късно. Императорът отвлича вниманието на своя знатен гост докато изпратените от него инженери и строители под ръководството на друнгария на флота Евстатий построят нова крепост, с която да поставят под византийски контрол град Никомидия и областта ѝ. Хитрият план успява и поставеният пред свършен факт селджукски емир е принуден и от обстоятелствата да преглътне коварството на своя домакин, който на изпроводак го удостоява с титлата севаст и обещава така необходимата му военна помощ (**Ongul 2014**, 16).

Алексий I, спазвайки клаузите на споразумението за военно сътрудничество с Ебул Касим, му изпраща в помощ неголямо подразделение, тъй като основните му сили са заети на балканския фронт в ожесточен сблъсък с печенезите. Той осъзнава, че тя не е достатъчна да отблъсне обсаждащите вече трети месец Никея сили на емир Порсук и типично по византийски блъфира като снабдява ромеите с императорските хоругви и инсигнии и създава впечатлението, че лично той е дошъл на помощ на обсадените. Подведен от лукавия ход на василевса Порсук сменя обсадата и се оттегля. Между другото пак според основния извор за тези събития „Алексиада“ византийците тайно планират, ако развоят на събитията и съотношението на силите позволят, да завладеят града отвътре (**Анна Комнина 1965**, 118–119). Това не се случва, но е доказателство за решимостта на императора стъпка по стъпка използвайки целия спектър от методи на византийската политическа доктрина, възползвайки се и от най-малката възможност за изтласкване на нашествениците да се опита да възстанови властта на Константинопол над Анатолия.

За него всеки ход на политическите му противници е възможност за още една крачка в това направление. Благодарение на блестящия си дипломатически талант той успява да привлече на своя страна специалния пратеник на великоселджукския султан Мелик шах, който, раздражен от непокорното поведение на бейлиците в Мала Азия и особено на никейския владетел, изпраща емир Сиявуш или по-известен като Чауш в Константинопол с предложение за династичен брак и териториална подялба на полуострова, която се състои в отстъпване на Византия на големи части от черноморското и егейско крайбрежие. В тази връзка султанът изпраща писмо до емирите в случай, че се стигне до подобно споразумение, да се изтеглят от там. Приелият християнството и назначен за дук на Анхиало Сиявуш успява да подведе чрез писмото на Мелик шах емира на град Синопе Каратекин и редица други мюсюлмански бейове по черноморското крайбрежие и те доброволно

предават на византийците градовете и крепостите, които владеят (**Анна Комнина 1965**, 116 – 119; **Аyonu 2014**, 82 – 83). Така Алексей I възстановява властта на империята в споменатите райони безкръвно и без да му се налага да прави компромиси с държавно-политическата идеология на Византия.

Оставяйки без отговор предложението на султана в Рей императорът продължава да подкрепя Ебу'л Касим в отчаяната му борба против Великите Селджуки. С битката при Левунион на 29 април 1091 г. той решително се справя с печенежката опасност (**Ufali Mateus 2000**, 174 – 175) и вече може да отдели повече сили и средства в помощ на своя съюзник. Благодарение на силните византийски подразделения е отблъсната втората обсада на Никея, този път ръководена от емира на Едеса – Бозан.

С изтощени сили за продължаване на съпротивата и притиснат между две мощни империи емирът на Никея осъзнава обречеността на своето положение и приема да склони глава пред съдбата. Решава да се подчини на султана в Рей и заминава с много злато и ценни дарове за Исфахан, една от резиденциите на Мелик шах, с молба за аудиенция, на която да моли за прошка. Разгневеният султан отказва всякаква среща и го препраща на емир Бозан, който притежава пълномощията да управлява владенията в Мала Азия от негово име. Така, без да е постигнал целта си, на връщане Ебу'л Касим е удушен през 1092 г. с тетивата на своя лък по заповед на същия емир, а временно управлението на държавните дела поема брат му Ебу'л Гази когото Алексей I безуспешно се опитва да убеди да му предаде Никея (**Анна Комнина 1965**, 116 – 119; **Ongul 2014**, 17; **Ayonu 2014**, 85).

Ебу'л Гази не се обявява за владетел дори и след смъртта на брат си, тъй като вероятно е имал информация за пристигането на младите принцове Кълъдж Арслан и Кулан Арслан – наследници на основателя на държавата на малоазийските селджуки Сюлейман шах. Те се възползват от властовия вакуум и политически хаос във Великия Селджукски султанат след смъртта на Мелик шах и бягат от Исфахан, където са държани в плен от султана. След пристигането им в Никея Кълъдж Арслан сяда на бащиния трон през 1093 г. и поема в свои ръце управлението на държава, чиито територии представляват бледа сянка на онези, които е притежавал баща му (**Михаил Сириец online**; **Ongul 2014**, 20).

За разлика от „Румския“ Селджукски султанат Византийската империя е във възход, неутрализирани са всички заплахи, застрашаващи пряко столицата Константинопол и тя може вече да провежда много по-агресивна политика срещу султаната. Независимо от това първи мирните отношения нарушават селджуките. Младият султан Кълъдж Арслан I в опит да си възвърне загубените територии напада и оплячкосва крайбрежията на Мраморно море. Реакцията на Алексей I е светкавична. Той изпраща флота начело с Александър Евфорвин и сухопътна войска, командвана от Константин Опол, които обсаждат крайбрежния град Аполония. Емирът на града

Мухаммед, разбирайки, че съпротивата е безсмислена, се поддава на увещанията на византийците, приема християнството, преминава на служба при тях и им предава града (Ayonu 2014, 86).

Следващият ход на Алексей I Комнин е да разбие опасния съюз между селджукския султан и неудобния емир на Смирна Чака (Runciman 1980, 45). Скрепен чрез династичен брак между младия султан и дъщерята на емира този съюз заплашва не само източните граници на империята но и самата столица, тъй като емирът разполага и с флот и мечтае да се окичи с императорската корона. За да вкара клин в отношенията им василевсът изпраща на Кълъдж Арслан I писмо, чието съдържание ни става известно отново от основния исторически извор за Византия при управлението на основателя на династията – „Алексиада“ (Анна Комнина 1965, 153; Ayonu 2014, 89 – 90). Според Анна Комнина баща ѝ пише следното:

„Славни султан Кълъдж Арслан, знае се, че султанската ти власт е оставена в наследство от твоя баща. Твоят татъст Чака, окичвайки се с императорската титла, както се вижда, се въоръжава срещу Римската империя, макар че това е само претекст. В действителност той със своя неуместен опит и знания е наясно, че не може да управлява Римската империя. Поради тази причина цялата му подготовка е насочена срещу теб и ако имаш при това положение достатъчно ум, няма да му позволиш това. Няма причини да се поддаваш на отчаяние и безнадеждност, а е необходима бдителност. В противен случай може да загубиш властта си. Що се отнася до мен, с помощта на Бога ще го изгоня от земите си. Тъй като ти мисля доброто, те съветвам и ти да си помислиш за твоя авторитет и сила. Вкарай го в правия път с мир или с меч, ако откаже.“

Сам осъзнавайки факта, че растящата мощ на Чака ще бъде пагубна и за неговата власт, писмото оказва огромен ефект върху Кълъдж Арслан. Той приема предложението за общи военни действия на императора и напада обсаждащия с войската си крепостта Абидос Чака. Притиснат и от византийската флота начело с близкия родственик на династията – Константин Даласин, назначен за таласократ, не разполагащият с достатъчни военни ресурси да се противопостави емир предприема отчаян ход и търси среща със султана в неговата резиденция в Никея. Независимо, че е приет радушно, по-късно, по време на пир, е екзекутиран по заповед на султана. (Тъпкова-Заимова, Димитров, Павлов 2011, 151) След смъртта на емира императорът откликва по думите на Анна Комнина на молбата за мир на Кълъдж Арслан (Анна Комнина 1965, 153): „...склучен бил мирен договор и така настъпил мир в приморските области“.

По-късно мирът е нарушен от селджуките, които се опитват да извлекат изгода от затрудненото положение на империята на Балканския полуостров във войната ѝ с куманите. Те нападат Витиния, на което Алексей отговаря с изкопането на ров, запълнен с вода, за да им попречи да преминават в областта (Ayonu 2014, 91; Ongul 2014, 22).

В този момент, когато на изток небето като че ли се прояснява, както образно се изразява Острогорски (**Острогорски 2012**, 460), и силно фрагментираната политическа карта на Мала Азия с отслабени и враждувачи помежду си държавици позволява инициативата да мине в ръцете на ромеите и прави възможна реализацията на идеята за изтласкване на нашествениците от полуострова, се появяват войските на Първия кръстоносен поход. Макар той по някакъв начин да е провокиран от молбите на Алексий I Комнин към Западните християнски владетели за военна помощ срещу неверниците. Той е изключително недоволен от пристигането на тази огромна военна маса пред стените на „богохранимата“ му столица. В неговата представа помощта се ограничава до изпращането на отряди с наемници, а не многохилядна армия от облечени в желязо рицари, които отгоре на всичко не хранят никакви симпатии към византийците (**Norwich 2013**, 56; **Васильев**, 20).

С много дипломатически такт и порядъчно количество скъпоценности от императорската хазна василевсът успява да обърне в своя полза това начинание. Алексий I изисква от кръстоносците феодална клетва и обещание да му предадат всички завладени от тях градове, принадлежали някога на Византия (**Ufali Mateus 2000**, 189). От своя страна той приема да подпомага кръстоносците с продоволствия и снаряжения, а в по-късен етап лично да се включи в похода (**Тъпкова-Заимова, Димитров, Павлов 2011**, 152).

Споразумял се веднъж със западните рицари, императорът бърза да ги насочи срещу столицата на Румския селджукски султанат – Никея. Градът е обсаден в отсъствието на султана, който се намира с войската си пред стените на Мелитене. Междувременно императорът праща послание, в което убеждава защитниците да предадат града на ромеите, за да не бъде разграбен и разрушен от кръстоносците. Те обаче, узнавайки за пристигането на Кълъдж Арслан I, отказват всякакви преговори и продължават да отбраняват града ожесточено. Силите на султана обаче не са достатъчни да разсекат обсадата (**Ufali Mateus 2000**, 190; **Ibnu'l Esir 1991**, 228) и той се оттегля към вътрешните части на полуострова, оставяйки семейството си и града на произвола на съдбата. Допълнително ситуацията се усложнява и от появата на една лека флотилия начело с Мануил Вутимит и отряд от около 2 хил. воители начело с туркопулите Татикий и Цитас.

Обсадените разбират, че съпротивата е безсмислена и започват тайни преговори за предаване на града на ромеите. Така след дълги години в нощта на 18 срещу 19 юни Никея отново става византийска благодарение и на кръстоносците (**Анна Комнина 1965**, 180 – 182). Управлението на града е предадено в ръцете на Мануил Вутимит, а населението съгласно договорката е пощадено. Все пак не трябва да се забравя факта, че то в голяма степен продължава да е ромейско и християнско. Управляващото съсловие на селджуките е освободено срещу подобаващ откуп, каквато е обичайната прак-

тика през средновековието, а съпругата и синовете на султана са изпратени в Константинопол уж с идеята да бъде гарантирана тяхната сигурност и в един по-късен етап да бъдат предадени на селджукския владетел (**Runciman 1980**, 120 – 123; **Ayonu 2014**, 94 – 95).

Попадането на стария византийски град Никея отново в ръцете им посредством тайно споразумение, сключено зад гърба на латинците, предизвиква голямо недоволство сред тях, тъй като са лишени от плячката при евентуалното завземане на града. Императорът успява да спечели благоразположението на кипящите от негодувание западни рицари едва след раздаването на сериозна порция скъпи подаръци на водачите им, поканени от него в лагера му в Пелеканон, и голямо количество продоволствия на останалите участници в похода (**Анна Комнина 1965**, 183 – 184; **Ayonu 2014**, 95).

Не много време след тези събития на 21 юли кръстоносната армия излиза на път за Дорилеон с идеята час по скоро да стигне до заветната си цел – „освобождаване на гроба господен от ръцете на неверниците“. Към тях се присъединява помощният византийски отряд на Татикий. По този начин императорът иска да си гарантира връщането на отвоюваните от селджуки земи и градове, както и да следи отблизо движението на кръстоносците през Мала Азия, вероятно опасявайки се от антиромейски действия и отклоняване от предназначения път.

От друга страна претърпелият поражение пред стените на Никея селджукски султан Кълъдж Арслан I се опитва да противодейства енергично на кръстоносното настъпление, като се изправя срещу тях начело на обединените войски на селджуки, данишменди и силите на владетеля на Кесария – Хасан (**Ibnu'l Esir 1991**, 228). Решителната битка пред стените на град Дорилеон отново доказва превъзходството на рицарската армия над тюркменската конница и султанът и съюзниците му са принудени да отстъпят, давайки много жертви (**Runciman 1980**, 127 – 131; **Cahen 2012**, 14; **Turan 2014**, 131). Неговият трети последен опит да ги спре близо до Хераклея Понтийска (**Ayonu 2014**, 96) е по-скоро акт на отчаянието и след краха му султанът се изтегля към вътрешността на полуострова където около град Иконион организира, макар и силно отслабена, своята държава.

Докато кръстоносците последователно отвоюват Кесария, Германикия и в началото на 1097 г. обсаждат Антиохия, Алексий I Комнин развива ромейската реконкиста по крайбрежните територии на Мала Азия. Изпратената от него силна сухопътна войска и флота начело с тъста му Йоан Дука цели да освободи егейското крайбрежие и островите Хиос, Лесбос, Самос и град Смирна, където продължава да управлява наследникът на споменатия по-горе емир Чака. Блокираният по суша и море емир на Смирна се съгласява на преговори за предаване на града. Допълнителен психологически ефект оказва и фактът, че византийците водят със себе си жената и децата на селджукския султан Кълъдж Арслан I. В случая ясно прозира идеята час

по-скоро да бъде прекършен бойният дух на защитниците. Йоан Дука дава гаранции за живота на обсадените и синът на Чака решава да се предаде на милостта на победителите⁴. Способният военачалник оставя флотата да пази преминалата отново във византийско владение Смирна и продължава с реализацията на възложената му от императора задача, като се насочва към друго важно егейско средище – Ефес, където съпротивата на емир Танрървермиш е символична и градът скоро признава върховната власт на ромейския василевс. Подобна е съдбата и на други населени места в Западна Анатолия като Сарди, Филадельфия, Лаодикия на Ликус и Поливот (**Анна Комнина 1965**, 186 – 187; **Тъпкова-Заимова, Димитров, Павлов 2011**, 152; **Аюну 2014**, 97).

Така благодарение на Първия Кръстоносен поход Византийската империя под управлението на Алексий I Комнин успява да си възвърне част от отнетите от селджуките след битката при Манцикерт земи. Извън обхвата на военните операции обаче остават вътрешните части на полуострова и преди фокусът на военното планиране на Константинопол да обхване това направление, обстоятелствата в източната му част взимат неблагоприятен за ромеите обрат. Появата на нов геополитически субект в лицето на кръстоносните държави, по правило враждебно настроени срещу схизматичната империя, налага ново статукво и крехък баланс на силите в региона на Мала Азия и Близкия изток. То води до раздвояване на вниманието на византийците между селджуките и кръстоносните княжества. Настъплението срещу първите не е прекратено, но не е така мащабно, а по-скоро поетапно и постепенно, чрез вмешателства във вътрешните работи на султаната и емирствата, настройване на едни срещу други и локални походи, с които крепост след крепост да бъде отвоюван полуостровът.

Големият британски философ и историк Арнълд Тойнби твърди, че зараждането, развитието и упадъкът на цивилизациите са свързани с „предизвикателства“ и „отговори“. „Предизвикателствата“, свързани с разпадането на цивилизациите, имат различен характер: проявяват се като войни нашествия или неразрешими вътрешни противоречия и т. н. „Отговорите“, които съответните общности намират на „предизвикателствата“, определят това дали те ще продължат своето развитие или ще изчезнат (**Стоянов 1996**, 102 – 103). Византия в началото на управлението на Алексий I Комнин трябва да се справя с катастрофалните последствия от загубата на Мала Азия, претенциите на италианските нормани да властват над Константинопол и нашествията на номадите печенези. Императорът намира възможно най-правилните „отговори“, като се имат предвид състоянието на всички нейни вътрешни ресурси, справяйки се методично със всички „предиз-

---

⁴ Независимо от това голяма част от нехристиянското население на Смирна е избито от ромеите, след като оставеният от Йоан Дука като комендант на града Каспакс намира смъртта си при инцидент (**Аюну 2014**, 97).

викателства“ – заплахи, застрашаващи империята му. Не би могло да се твърди, че оставя отвоюването на Анатолия на втори план. Норманите и печенезите представляват директна заплаха за столицата и хинтерланда ѝ, той предпочита да отстрани опасността, настъпваща от Балканите, и после да се заеме със селджукската заплаха. Но тогава се появяват войските на Първия кръстоносен поход и заплитат „Гордиевия възел“ от проблеми на Изток още повече. Императорът умело използва кръстоносната идея за своите военни и политически цели и успява да си възвърне част от отнетите от селджуките земи, като самият не пести сили и средства за реализацията на ромейската реконкиста на полуострова. Възползвайки се от хилядолетния опит на византийската дипломатия и военнополитическа доктрина, той успява да постигне надмощие над номадските завоеватели. Появата на кръстоносните държави в Близки изток и конфронтацията с тях обаче, както ограничените вътрешни ресурси, забавят победния ход на реконкистата на Алексей I.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА/REFERENCES

Анна Комнина 1965: Анна Комнина. Алексиада. Москва, 1965./Anna Komnina. Aleksjada. Moskva, 1965.

Васильев: А Васильев. История византийской империи, том 2: От Крестовых походов до падения Константинополя./A Vasilev. Istoriia vizantiiskoi imperii, tom 2: Ot Krestovykh pokhodov do padeniia Konstantinopolia – www.azbuka.ru

Левченко 1940: М. Левченко. История Византии. Москва, 1940./M. Levchenko. Istoriia Vizantii. Moskva, 1940.

Михаил Сириец online: Михаил Сириец. Хроника, Кн. XV, XVI, пер. Р. А. Гусейнов, Средновековние исторически источники Востока и Запада./Mikhail Siriets. KHronika, Kn. XV, XVI, per. R. A. Guseinov, Srednovekovnie istoricheski istochniki Vostoka i Zapada.www.voslit.info

Мутафчиев 2014: П. Мутафчиев. Лекции по история на Византия. София, 2014. /P. Mutafchiev. Lektsii po istoria na Vizantia. Sofia, 2014.

Острогорски 2012: Г. Острогорски. История на Византийската държава; София, 2012. /G. Ostrogorski. Istoria na Vizantiyskata darzhava. Sofia, 2012.

Стоянов 1996: Ж. Стоянов. Увод в историческото познание. София, 1996./Zh. Stoyanov. Uvod v istoricheskoto poznanie. Sofia, 1996.

Тъпкова-Заимова, Димитров, Павлов 2011: В. Тъпкова-Заимова, Д. Димитров, Пл. Павлов. Византия и византийският свят. София, 2011./V. Tapkova-Zaimova, D. Dimitrov, Pl. Pavlov. Vizantia i vizantiyskiyat svyat. Sofia, 2011.

Успенский: Ф.И. Успенский. История Крестовых походов. Православие и современность. Электронная библиотека НТОС./F.I. Uspenskii. Istoriia Krestovykh pokhodov. Pravoslavie i sovremennost. Elektronnaia biblioteka НТОС.

Ayonu 2014: Y. Ayonu. Selcuklular ve Bizans. Ankara, 2014.

Baykara 1985: T. Bavkara. Turkiye Selcuklulari devrinde konya. Ankara, 1985.

Baykara 2004: T. Baykara. Türkiye Selçuklularının Sosyal Ve Ekonomik Tarihi, IQ KSY, 1. İstanbul, 2004.

Cahen 2012: Cl. Cahen. Osmanlılardan önce Türkiye, cev. E. Uyepazarcı. İstanbul, 2012.

Cheyne 2006: J.-Cl. Cheynet. La résistance aux Turcs en Asie Mineure entre Mantzikert et le Première Croisade. – In: J.-Cl. Cheynet. The Byzantine Aristocracy and Its Military Function. Aldershot, 2006.

Demirkent 1985: I. Demirkent. Sultan I Kilis Arslan. Ankara, 1985.

Ibnu'l Adim 1982: Ibnu'l Adim. Bugyetu't-taleb fi Tarihi Haleb. Biografilerle Selcuklular Tarih. Cev. A. Sevim. İstanbul, 1982.

Ibnu'l Esir 1991: Ibnu'l Esir. El Kamil Fi't Tarih, cilt X, İslam Tarihi, cev. A. Ozaydin. İstanbul, 1991.

Kafesoglu 1953: I. Kafesoglu. Sultan Melik sah devrinde Buyuk selcuklu imperatorlugu. İstanbul, 1953.

Mercil 1994: E. Mercil. Bizans'ta Selcuklu Hanedan Mensuplari, TTKBE. Ankara, 1994.

Norwich 2013: J. Norwich. Bizans gerileme ve cokus donemi (1082 – 1453). İstanbul, 2013.

Ongul 2014: A. Ongul. Selcuklular tarihi, cilt 2: Anadolu selcuklulari ve bejlikleri. İstanbul, 2014.

Runciman 1980: St. Runciman A History of the Crusades, vol I: The first Crusade and the Foundations of the Kingdom of Jerusalem. Cambridge, 1980.

Sevim 1989: A. Sevim. Suriye – Filistin Selcuklu devleti tarihi. Ankara, 1989.

Sevim, Mercil 1995: A. Sevim, E. Mercil. Selcuklu devletleri Tarihi. Ankara, 1995.

Turan 1984: O. Turan. Selcuklular zamanında Türkiye Tarihi. İstanbul, 1984.

Uremis 2005: A. Uremis. Türkiye selcuklularin dogi politikas. Ankara, 2005.

Urfali Mateus 2000: Urfali Mateus Vekayi-namesi (952 – 1136) ve Papaz Grigor'un zeyli (1136 – 1162), cev. H.D. Andreyasyan. Ankara, 2000.

Vryonis 1971: Sp. Vryonis Jr. The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century. Berkeley, 1971.

СЪКРАЩЕНИЯ/ABBREVIATIONS

ТТКУ – Türkiye tarihi kurumu yayınları

ТТКВЕ – Türk tarihi kurumu Basım Evi

КСУ – Kultur Sanat Yayıncılık

НТОС – Holy Trinity Orthodox School